

PONTEN

Οί θαυμασται τοῦ Αὐγούστου Ροντέν ἀποδίδουσιν εἰς αὐτόν τὸν τίτλον τοῦ νεωτέρου Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἀφ' ἑνὸς διὰ τὸ πολυσύνθετον καὶ δημιουργικόν του ἔργον καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὸ εὐπροφὸν καὶ ἰσχυρὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Οὕτω, ὁ εἰκοτὸς αἰὼν κατ'ὀρθωθε διὰ τῆς δημιουργίας τῆς «Σκέψως» νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν «Μοῦσέα» τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως ἐν τῇ Τέχνῃ.

Ὁ Ροντέν, ὡς ἄλλος Λεονάρδος Ντὰ Βίντσι, χειρίζεται μὲ ἴσην ἱκανότητα οὐχὶ μόνον τὴν γλυπτικὴν σμίλην, ἀλλὰ καὶ τὸν χρωστῆρα καὶ τὴν μολυβδίδα καὶ τὸν κάλαμον ἔτι. Εἶνε καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ συγγραφεύς, εἰς τὸν ὁποῖον ἦδη ἡ δόξα προσμειδᾷ.

Ἐπ' ἐσχάτων, πλείστοι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἀνθρώπων τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων ἐν Παρισίοις προέτειναν καὶ ἐζήτησαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ συναθροισθῶν πάντα τὰ ἔργα τοῦ Διδασκάλου τῆς Γαλλικῆς Γλυπτικῆς καὶ νὰ τοποθετηθῶν εἰς ἰδιαίτερον ἐθνικὸν Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου. Ἡ μεγίστη αὕτη τιμὴ τὸ πρῶτον ἦδη γίνεται εἰς Γάλλον πολίτην. Εἶνε δὲ βέβαιοι, ὅτι τὸ Μουσεῖον Ροντέν, ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος θὰ καταστῇ ἐν μνημεῖον τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ.

Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς τόσαι προσπάθειαι γίνονται ὅπως ὅσον τὸ δυνατόν κλασικώτερον ἀπαθανατισθῇ τὸ ἔργον τοῦ Ροντέν, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν Γαλλίαν ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν δημιουργίαν τῆς ἐν τῇ Τέχνῃ, ἀφ' ἑτέρου τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐξετίμησε τοὺς μεγαλοφυεῖς πολίτας του, ἐπισήμως ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ροντέν νὰ ζωγραφίσῃ ἀλληγορικὰ τοιχογραφήματα ἐπὶ τῶν σῶν καὶ τόξων τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ πρῶην σεμιναρίου τοῦ Ἀγίου Σουλπικίου. Εἶνε δὲ βέβαιοι, ὅτι τὸ ἐκκλησιδίου τοῦτο

προορίζεται διὰ μουσεῖον τῆς σοβαρῆς καὶ σκεπτικῆς δημιουργίας τοῦ Ροντέν.

Δὲν εἶνε δὲ τολμηρὸν νὰ εἴπῃ τις, ὅτι τὰ τοιχογραφήματα τοῦ Ροντέν θὰ καταστήσωσι τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἀγίου Σουλπικίου, ἀντάξιον τοῦ ἐκκλησιδίου Σιπίνια, τοῦ ἐνδόξου ἐν τῇ ὑστεροφημίᾳ του διὰ τὰ Μιχαηλαγγελικὰ τοιχογραφήματά του.

Ποία δὲ ἐκπληξίς κατέλαβε τοὺς θαυμαστας τοῦ Ροντέν, ὅταν ἐγνώσθη, ὅτι ὁ ἰσχυρὸς δημιουργὸς τῆς σμίλης θὰ καταγείνῃ καὶ εἰς τὴν τοιχογραφίαν, ὅτι ἐπέπετο νὰ ἀναγεννήτῃ μίαν τέχνην, ἣτις, ἐν Γαλλίᾳ τοῦλάχιστον, ἔδυε πρὸ χρόνων, ἐνῶ εἰς ἄλλας χώρας ὁλοσχερῶς ἐξέλιπεν.

Ὁ Ροντέν εἶνε ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος, ὅστις θὰ καταπλήξῃ τοὺς συγχρόνους του, καίτοι ἡ τέχνη τοῦ τοιχογραφήματος ἐξέλιπεν ἤδη ἐντελῶς, ἀφοῦ ἤκαμασε, πλησιάσας τὴν φύσιν, ἐν τῇ αὐτῇ ἐκφράσει, κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν. Ἀλλ' ἡ ἐκπληξίς αὕτη μόνον διὰ τὴν παρούσαν γενεάν προορίζεται, διότι ἡ Παρισινὴ ἀτμόσφαιρα, πάντοτε ὑγρὰ, καταστρέφει ὁλοσχερῶς πῖν τοιχογράφημα. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ παραδείγματα πρόσφατα. Τοιχογραφήματα, ζωγραφηθέντα ἐπὶ τοῦ προστυλίου μὲς ἐκκλησίας πλησίον τοῦ Λούβρου πρὸ εικοσιπενταετίας, σήμερον ἀπελείφθησαν ἐντελῶς.

Ἐν τούτοις, οἱ θαυμασται τοῦ Ροντέν, οἵτινες πιτεῖν εἰς τὴν πυξίδα τοῦ χρωστῆρος του ὡς καὶ εἰς τὴν σμίλην του, ἀναμένουσι νὰ δημιουργήσῃ θαύματα.

Ἀλλ' αἱ ὑγραὶ ἀπατμίσεις τοῦ Σηκουάνα θὰ ἐπιτρέψουν μετὰ πάροδον τριακονταετίας εἰς τοὺς νεωτέρους θαυμαστας τοῦ Ροντέν νὰ ἀποθανυμάσωσι τὰ τοιχογραφήματά του ;

Π. Η.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

FR. DE SIMONE BROUVER — ΣΤ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Συμβαίνει πολλάκις εἰς κοινωνίας, τῶν ὁποίων τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν διαφέρον δὲν εἶνε ἀνεπτυγμένον, ἢ νὰ παραγνωρίζωνται καὶ νὰ μὴ ἐκτιμῶνται κατ' ἀξίαν οἱ ἐν αὐταῖς τυχόν ὑπάρχοντες ἄξιοι λόγου ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχναι καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ἢ τὰνάπαλιν νὰ ἐπαινῶνται καὶ ἐκθειάζονται αἱ μετριότητες. Ὅλιγοι ἀγνοοῦσιν ὅτι τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ δαιμονίου Σαίξπηρ μόνον μακροῦς χρόνους μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐξετιμίσθησαν· ἀλλ' ἐπίσης εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν Βυζαντίῳ ὁ Γεώργιος Πιπίδης παρεβάλλετο πρὸς τὸν Εὐριπίδην!

Ὅτι τὰ ἄτοπα ταῦτα φυσικὸν ἦτο νὰ παρατηρῶνται καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀκατασκευάστῳ ἀκόμη κοινωνίᾳ, τοῦτο θὰ προσεδόκα τις ἐκ τῶν προτέρων, ἀποδεικνύεται δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἡ τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον οὐδεμία ἐδίδετο προσοχὴ εἰς τὰ δημοικὰ ἡμῶν ἄσματα, ὅτι δὲ μόνον ἀφοῦ ἐξέδωκεν αὐτῶν ἱκανὰ ὁ Fauriel καὶ ὁ Marcellus, ἀφοῦ ἐξῆρε τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὁ Fauriel

καὶ μετέφρασεν ἑνία εἰς τὴν Γερμανικὴν ὁ πολὺς Gölthe, τότε πρῶτον ἐνοήσαμεν καὶ ἡμεῖς ποιοὶ θησαυροὶ περιείχοντο ἐν αὐτοῖς; Μήπως καὶ αὕτη ἡ ποιήσις τοῦ μεγάλου Σολωμοῦ ἠξιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Βασιλείῳ τῆς τιμῆς τῆς ὁποίας ἦτο ἀξία; Ἄν λοιπὸν ἡ σήμερον παιδευομένη ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις γενεὰ ἢ ἄλλη τις βραδύτερον θελήτῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τίνες ὑπῆρξαν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα παρ' ἡμῖν ποιηταί, πεζογράφοι, γλύπται, ζωγράφοι, ἀρχιτέκτονες κλπ. τίνα τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ τίς ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία ἐκάστου τούτων, περὶ πάντων τούτων θὰ εἶνε ἀδύνατον νὰ μάθῃ τι ἀκριβὲς καὶ βέβαιον. Τὰ ὀνόματα Τυπάλδος, Μαρκόρτς, Μαρτζώκης, Λύτρας, Γκύξης, Βολωνάκης, Σάχος, Βρούτος, Κανταντζόγλους, Τσίλλερ, κλπ. θὰ ἀκούσων ἴσως ποτὲ ὡς προῖτορικούς θρούλους, ἀτύλληπτα, ἀμυδρὰ καὶ ἀόριτα.

Ἐνῶ δὲ τὰ ἡμέτερα τοιοῦτοτρόπως ἔχουσιν, εὐχολον εἶνε νὰ νοήσῃ τις πόση ὀφείλεται ἐθνικὴ εὐ-

γνωμοσύνη εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἐκείνους ξένους σοφούς, ὅσοι ἐκ καλαισθητικοῦ διαφέροντος κρίνουν τὰ ἡμέτερα ἄξια προσοχῆς, μελετῶσιν. ἀναλύουσιν αὐτά, καὶ αὐτοὶ διδάσκουσι περὶ αὐτῶν οὐ μόνον τοὺς ὁμοθενεῖς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς. Διότι δι' αὐτῶν πρῶτον κατορθοῦται νὰ μάθωμεν ὅτι ὑπάρχουν καὶ παρ' ἡμῖν πολλὰ καλλιτεχνικά ἔργα πολλῆς τιμῆς καὶ μελέτης ἄξια, καὶ ὅτι δυνάμεθα πολλὰ νὰ διδασκώμεν καὶ ἀπολαύσωμεν ἐκ τῆς γνώσεως αὐτῶν.

Τὸ γνησίως φιλελληνικὸν τοῦτο ἔργον ἀτμένως βλέπομεν ἐκτελούμενον ἀπὸ τοῦ 1904 ἀδιακόπως ὑπὸ τοῦ ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας λογίου Φραγκίσκου δὲ Σιμόνε Μπροῦβερ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀσχολεῖται, ὡς εἶπομεν, ἀπὸ πολλοῦ περὶ τὴν νέαν ἡμῶν λογοτεχνίαν καὶ πάσῃ δυνάμει προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ γνωστὰ τοῖς Ἰταλοῖς τὰ παρ' ἡμῖν λόγου ἄξια προϊόντα αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦτο δὲ μεταφράζει, κρίνει καὶ ἀναλύει αὐτά, ἐκδίδει Χρησιμοποιήσιαν ἐν ἡ περιέχονται λαμπρὰ τινὰ πεζὰ καὶ ποιητικὰ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἐξέδωκε καὶ μονογραφίαν πλείστον λόγου ἁξίαν περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ ἡμετέρου κ. Στεφάνου Μαρτζώκη. ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας dei Lincei (Un poeta Italo-Greco Stefano Marjokis, Roma 1911).

Ἐν ταύτῃ ἐκτίθησι κατὰ πρῶτον ἐπιμελῶς τὰ κατὰ τὸ γένος καὶ τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ, ἔπειτα ἐξετάζει καὶ ἀναλύει μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ ἀκριβείας τὸ πλούσιον ἔργον αὐτοῦ, δεικνύει πανταχοῦ τὸ βαθὺ καὶ λεπτὸν αἰσθημα, τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν, τὴν περὶ τοῦ κόσμου θεωρίαν, τὴν δύναμιν τὰς φαντασίας κλπ. κλπ. τοῦ ποιητοῦ. Τοιαύτη λεπτομερὴς καὶ βαθεῖα κρίσις καταδεικνύουσα καὶ ἐξαίρουσα τὰς ἀρετὰς τοῦ ἐξεταζομένου ποιητοῦ τιμὴ οὐχ ἥττον καὶ τὸν ἐξετάζοντα, ἀποδεικνύμενον οὕτω βαθὺν παρατηρητὴν καὶ ἀξιότατον κριτὴν τῶν τοιούτων.

Πολὺ θὰ ἐπεθύμουν νὰ μεταφράζωτο ὁλόκληρος ἡ μελέτη αὕτη τοῦ κ. Σιμόνε Μπροῦβερ καὶ ἐδημοσιεύετο ἐν τινὶ ἐφημερίδι, ἵνα ἴδωσι καὶ οἱ ἡμέτεροι πῶς κρίνεται καὶ ἐκτιμᾶται ὑπὸ γνησίων κριτικῶν ἡ ποιήσις τοῦ φίλου ποιητοῦ, μάθωσιν ὅτι ὁ μετριοφρων, ὁ ἀγαπῶν πάντοτε τὴν σιωπηρὰν καὶ ἀδόρυβον ἐργασίαν καὶ προτιμῶν μῖλλον νὰ ἀγνοῖται ἢ νὰ ἐγείρῃ περὶ ἑαυτὸν θόρυβον, ἔχει ἐκτελέσει ἔργα ἀξιολογώτατα καὶ ὅτι δὲν θὰ εἶνε μὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπώλεια χρόνου, ἀν' εὐαρεστηθῶσι νὰ μελετήσωσιν αὐτά.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙΣ

Ψ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Ψ

Ἐκ Ρώμης.

Πρὸ δύο ἐτῶν ἐτῶν ἐν Τίβολι, ἐπισκέπται ἀρχαιοφίλοι, ἐπισκεφθέντες τὴν ἐκκλησίαν San Silvestro παρετήρησαν ὑπὸ τὸ τοίχωμα ἐπιμήκη σχήματα βαθύτερου χρωματισμοῦ προξενούντα τὴν ἀμυδρὰν ἐντύπωσιν ἀγιογραφῶν Βυζαντινῆς σχολῆς. Οἱ φιλομαθεῖς ἐπισκέπται εἰδοποίησαν τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος ἐστάλη ἀμέσως πρὸς μελέτην ἐπὶ τόπον. Μετὰ κόπων ἐπιμόχθων ἤλθεν εἰς φῶς, ἐδῶ εἰς στέφανος ἁγίου, ἐκεῖ εἰς σταυρὸς καὶ ἀλλαχοῦ ἐν ἑνὶ μῦθῳ δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πλέον, ὅτι ὑπὸ τὴν ἀξέστον ἀβεστον ὑπῆρχε τέχνη καὶ ἴσως ἄξια λόγου-Κοινοδοσιὰ καὶ δαπανηροτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἐργασία μὲν δὲ σήμερον, μετὰ δύο ἐτῶν κόπους δύναται νὰ κριθῇ ἡ ἄξια τῶν ἐλθόντων εἰς φῶς ἀριστουργημάτων καὶ θὰ παρῇ ἴσως πολὺς καιρὸς, μέχρι οὗ τὸ κοινὸν ἀπολαύσῃ τὰ νέα αὐτὰ εὐρήματα, διότι ἐν τῇ οἰκτρᾷ καταστάσει εἰς ἣν ἀνενερέθησαν ἀπαιτοὺν ἐργασίαν ἐπιμόνον καὶ εἰδικήν. Τὸ κυρίως ἔλκων τὴν προσοχὴν εἶνε αἱ ἀγιογραφίαι αἱ παριστάσαι τὸν βίον Κωνσταντίνου τοῦ Αὐτοκράτορος ἀσπασζομένου τὸν Χριστιανισμόν· ἐπίσης ἄξια λόγου εἶνε αἱ ἀπεικονίζουσαι τοὺς προφήτας καὶ ἡ θεία μορφή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔχοντος ἐκ δεξιῶν τὸν Ἀπόστολον Παῦλον καὶ ἐξ ἀριστερῶν τὸν Ἀπόστολον Πέτρον. Αἱ ἀγιογραφίαι, ἀληθῆς ἀριστουργήματα Βυζαντινῆς τέχνης, εἶνε ἴσως ἀνώτεροι καὶ αὐτῶν τῶν εὐρεθέντων ἐν τῇ παρὰ τὸν Foro Romano ἐκκλησίᾳ Santa Maria antiqua χρονολογῶνται δὲ περὶ τὸ 1100—1100. Ἀνυψομαι διότι δὲν μοι ἐπιτρέπεται νὰ δώσω λεπτομερῆ περιγραφὴν. Ἡ ἐπίσκεψις ὡς καὶ πᾶν δημοσίωμα εἶνε ἀπηγορευμένα, ὡς μὴ περαιοθῆις τῆς ἐργασίας· ἡ σύντομος δὲ αὕτη ἀναγγελία γίνεταί χάριν τῆς «Πανακοθήκης», ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἄλλοτε τελειότερας.

Μ. Ἰγγλέδν

★

Ὁ ἱμπερσοπισμὸς θριαμβεύει καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἔχει λάβει δύο ὁδοὺς, τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἱμπερσοπισμοῦ καὶ τὴν σύνθε-

σιν τοῦ ὑστεροῦ ἱμπερσοπισμοῦ. Ἡ βάσις τῶν δύο τούτων σχολῶν εἶνε ἡ ἀπλῆ, ἡ φυσικὴ πινελὴ τῶν ἀντικειμένων. Καὶ ἡ μὲν σχολὴ τοῦ ἱμπερσοπισμοῦ στηρίζεται ἐπὶ τῆς πρωτοβουλίας καὶ τοῦ νεωτερικοῦ τοῦ φωτός, ἡ δὲ ἑτέρα ἐπὶ τοῦ χρωματισμοῦ. Οἱ ὁπαδοὶ τῶν σχολῶν τούτων μαθηταὶ τοῦ Μακὲτ καὶ Γκόκ, ὠργάνωσαν τελευταίως ἔκθεσιν εἰς τὸ σχολεῖον Λούβρου ἐν Φραγκφούρτῃ. Εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν νεωτεριστῶν τούτων, ἰδίως εἰς τὰς οἰλονέττας τῶν γυναικῶν, διακρίνει κανεὶς τὴν προσπάθειον τῶν καλλιτεχνῶν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς φυσικῆς μορφῆς τῶν σωμάτων. Ὁ σκοπὸς ἐν γένει τῆς σχολῆς ταύτης, ἡ ὁποία εὖρε τόσους ἐχθροὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, εἶνε νὰ δημοιογήσῃ μίαν τέχνην, μὴ ἐξερχομένην τῶν ὁρίων τοῦ χρώματος καὶ τῆς μορφῆς νὰ ἀποδώσῃ δὲ τὴν φυσικὴν μορφήν τῶν ἀντικειμένων καὶ ἰδίως τῆς γυναικός. Προσεχὼς ἀναγγέλλεται καὶ τὸ ἄννημα ἐκθέσεως ἱμπερσοπισμῶν ἐν Βερολίνῳ.

★

Ὁ μάγος βιολιστὴς Φλόριεζελ φὸν Ρέϋτερ, ὃν ἐγνώρισαν παῖδιον οἱ Ἀθηναῖοι, διέσημον ἔκτοτε καλλιτέχνην, μᾶς ἐπεσκέφθη διὰ τελευταίαν φορὰν, διότι παύει πλέον τὰς περιοδείας του διορισθεὶς καθηγητὴς εἰς τὸ Ὁδεῖον Βερολίνου. Κατὰ τὴν δοθεῖσαν συναντίαν ἔπαιξε τοῦ Μόζαρτ τὸ κονσέρτο Νο 3, τοῦ ὁποίου τὸ rondò ἀπεδόθη ἔξοχα. Ἦρσε πολὺ ἡ Μέλισσα τοῦ Σούπερτ καὶ τὸ α' μέρος τοῦ κονσέρτου εἰς re majeure τοῦ Παγανίνι.

★

Τὴν 23 Ἀπριλίου γενήσονται ἐν Λαμῇ ἐν τῇ ἱστορικῇ θέσει Ἀλαμάντ τὰ ἀποκαλυπτήρια προτομῆς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βολωνίας, τὸ ἀρχαιότερον ὅλων τῶν Πανεπιστημίων τῆς ἐφηλίου, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν Πρυτανείαν τῶν ἡμετέρων Πανεπιστημίων, ὅτι θὰ ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολιῶν καὶ εἰς τὰς ἐορτάς, αἱ ὁποῖαι ὁργανοῦνται ἐπὶ τῇ 75 ἀμνηστηρίδι τοῦ Ἑθνικοῦ μας Πανεπιστημίου.